

Motion till riksdagen

1985/86:U518

Birger Hagård (m)

Sovjets annektering av Estland, Lettland och Litauen

Vi har i dagarna anledning att minnas en händelse, som för alltid kommer att stå som en skamfläck i vårt lands historia, nämligen utlämningen till Sovjet 1946 av ett 160-tal baltflyktingar. Det har i efterhand visat sig, att utlämningen till stor del skedde på grund av regeringens uraktlåtenhet att sätta sig in i problematiken. Utlämningen var onödig. Den var berättigad med hänsyn till vapenstilleståndets villkor och den innebar ett tillmötesgående gentemot Sovjetunionen, som egentligen inte hade begärts. Nu efteråt ter sig baltutlämningen som ett led i en opåkallad eftergiftspolitik gentemot Sovjetunionen och som en stor mänskliga tragedi.

40-årsminnet av denna tragiska händelse har återigen ställt de baltiska staterna i fokus. Det är fråga om tre länder, med vilka Sverige är oupplösligt förenat i historiska band. Såväl Estland som Lettland och Litauen har sin egen stolta historia. År 1561 kom emellertid Estland in under det svenska stormaktsväldet genom en begäran hos Erik XIV om skydd. I kriget mot Polen 1621 – 29 erövrade Gustav II Adolf Livland, som omfattade Lettland och halva Litauen. Vid denna tid, 1632, grundades bl. a. i Tartu (Dorpat) Sveriges andra universitet. Genom freden i Nystad 1721 tvingades emellertid Sverige att avträda Ingermanland, Estland, Livland och sydöstra Finland till Ryssland. Det finns anledning att påminna om att Estland var förenat med Sverige i 160 år, avsevärt längre än t. ex. unionen mellan Sverige och Norge varade.

1918 utropade sig Estland, Lettland och Litauen som självständiga stater. Självständigheten erkändes 1920 av Sovjetunionen "för eviga tider". Men efter Stalins fördrag med Hitler ockuperades de tre baltiska staterna på det mest skändliga sätt av Sovjetunionen. Ockupationen var – och är naturligtvis fortfarande – illegal. Den har aldrig erkänts i något fredsfördrag. Inte heller har den erkänts av de fria staterna i Väst. Sverige utgör ett märkligt undantag, som i praktiken gav ett slags erkännande redan 1940, då den svenska regeringen skyndade sig att villfara Sovjets begäran om att stänga de baltiska staternas legationer i Stockholm. I praktiken betydde detta ett erkännande av de ryska våldsdåden mot dessa stater, även om en sådan handling stred mot internationell rätt och det av Nationernas Förbunds generalförsamling enhälligt antagna beslutet den 11 maj 1932, att en nation behåller sin suveränitet även sedan den ockuperats.

Efter den sovjetiska ockupationen har kunnat noteras det från kommunismens sida sedvanliga förtrycket. Massdeporteringar och mord på olik-tänkande hörde till vardagen. Små motståndsgupper försökte förtvivlat

kämpa mot ockupanterna. I Litauen förekom regelrätta strider ända in på 1950-talet mellan frihetskämpar och den sovjetiska ockupationsmakten, något som dock inte noterades i Sverige.

Man kunde tro att numera — efter nästan ett halvsekel efter Sovjets första ockupation — allting blivit "normaliserat" och att de baltiska folken accepterat den påtvingade ofriheten och förtrycket. Så är dock inte alls fallet. Ständigt nås vi av meddelanden om att människor och grupper av människor till det yttersta fortsätter att hävda den nationella egenarten och kulturen mot ockupanterna. Inte minst den unga generationen för oförskräckt frihetskampen vidare. De kämpar dock mot svåra odds. Sovjetunionen tolererar inga avvikelser och allra minst de som talar om mänskliga rättigheter och nationellt självbestämmande. Förtrycket fortsätter; en ständig förrysning pågår i syfte att de baltiska folken inom en nära framtid skall bli minoriteter i sina egna länder. De som försöker hävda Helsingforsdokumentet kastas i fängelse eller deporteras till koncentrationsläger i Sibirien. De kristna förföljs. Den som deltar i någon kyrklig förrättning riskerar att avstängas från högre utbildning eller avsked från sin anställning. Den psykiska terrorn drabbar dagligen ett stort antal människor.

I en tid då vi från svensk sida ofta uttalar fördömanden mot förtryck och övervald mot andra nationer och folk i avlägsna delar av världen — som t. ex. Sovjets agerande i Afghanistan — finns det än större anledning att också beakta vad som händer i våra närmaste grannländer. Vi kan på olika sätt ge stöd åt strävandena i Estland, Lettland och Litauen att slå vakt om och hävda den egna nationella kulturen. Vi kan ge vårt moraliska stöd åt ansträngningarna att åter uppnå självständighet. Vi kan uttala vår förhoppning att kommunismen skall självförintas och att Sovjetunionen förvandlas till en demokrati, där självbestämmanderätten åter kommer till heders för de folk och nationer, som nu lider under ockupationens tyranni.

För Sverige finns det också anledning att klart uttala att, även om Sovjets annektering 1940 erkändes som det faktum den var, innebär detta dock inte att Sverige formellt och rättsligt erkänt Estlands, Lettlands och Litauens införlivande med Sovjetunionen. Ett sådant uttalande skulle klarlägga mycket av den osäkerhet som råder beträffande Sveriges egentliga ställningstagande till Sovjetunionens ockupation av de baltiska staterna.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att, även om Sverige de facto erkänt Sovjetunionens annektering av Estland, Lettland och Litauen, innebär detta icke att Sverige därmed rättsligt och formellt, dvs. de jure, erkänt Sovjets införlivande av de baltiska staterna.

Stockholm den 27 januari 1986

Birger Hagård (m)